Kusoma Zaidi

Ukanushaji

Ni hali ya kukataa au kukana kauli fulani.Ukanushaji hutegemea nafsi mbalimbali na nyakati au hali inayorejelewa.

Ukanushaji wa wakati uliopita LI

Katika wakati uliopita, tunatumia **-ku-** pamoja viambishi vya nafsi husika.

Wastani	Ukanushaji
a) John alimsaidia Jane.	John **haku**saidia Jane.
b) Nilikuheshimu sana.	**Siku**kuheshimu sana.
c) Yeye alikula.	Yeye **haku**la.
d) Mimi nilisoma.	Mimi **siku**soma.
e) Sisi tulicheza.	Sisi **hatuku**cheza

Kukanusha hali timilifu ME

Kiambishi cha ukanushaji cha hali timilifu ni **-ja-**.Kiambishi hiki hutumika pamoja na viambishi vya nafsi husika.

Wastani	Ukanushaji
a) Mwalimu amemlisha mtoto chakula.	a) Mwalimu **haja**mlisha mtoto chakula.
b) Watoto wamefagia darasa.	b) Watoto **hawajaf**agia darasa.
c) Mama amepika chakula kitamu**.**	**c)** Mama hajatupikia chakula kitamu.

Kukanusha wakati uliopo NA

Katika nafsi ya kwanza,ya pili na ya tatu mtawalia, kiambishi cha ukanushaji katika wakati uliopo ni **si, hu, ha** katika umoja na **ha, ha, ha** katika wingi.

Kwa mfano,

Umoja		**Wingi**	
Wastani	**Ukanushaji**	**Wastani**	**Ukanushaji**
Mimi ninasoma.	Mimi **si**somi.	Sisi tunasoma.	Sisi **ha**tusomi
Wewe unapika.	Wewe **hu**piki.	Nyinyi mnapika.	Nyinyi **ha**mpiki.
Yeye anafua.	Yeye **ha**piki.	Wao wanapika.	Wao **ha**wapiki.